

ANKARAD, 2020; 1(1): 289-292	ankaradergisi06@gmail.com
e-ISSN: 2717-9052	DOI:

ZEYTİN AĞACI, YAZAR MEHMED ÂKİF MİKÂİL ÇİLİNGİRİYAN, (ÇEVİRİYAZI SELMA GÜNAYDIN, YUSUF TURAN GÜNAYDIN. (İSTANBUL: ZEYTİNBURNU BELEDİYESİ KÜLTÜR YAYINLARI, 2020), 111+187 SAYFA, ISBN: 9786057664525.

Senem KARAGÖZ*

Zeytin Ağacı adlı bu eserin Halkalı Ziraat Mektebi'nde bir ders kitabı kaynağı olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır. Eser asıl hali ile Mehmed Âkif ve Mikâil Çilingiryan tarafından Fransızca, İtalyanca makalelerden Osmanlı Türkçesine tercüme edilmiş olup, Selma Günaydın ve Yusuf Turan Günaydın tarafından Latin harfleri ile transkripsiyon yapılarak günümüzde okuyucularına kazandırılmıştır. Zeytin Ağacı adlı kitap oluşturulurken aynı başlıkla istifade edilen Fransızca L'olivier makalesi ile başlanmış olmasından dolayıdır.

Eserin aslı bütün haliyle yalnızca Ali BİRİNCİ Kütüphanesi'nde yer almaktadır. Bir nüshası Seyfeddin ÖZEGE kataloğunda bulunuyorsa da bu nüsha sadece 18 sayfalık bir kısma haizdir. Ayrıca Halkalı Ziraat Mektebi yayınlarını tanıtan Volkan Çeşme'nin çalışmasında kitabın künyesi verilmekle birlikte Mehmed Âkif'in eserin mütercimi olduğu bilgisi yer almamaktadır. Kitabın orijinalinde yer alan mütercim ve naşirleri kısmında Mehmed Âkif'in isminin yer alıyor olması ve kitabın basıldığı dönemde (1328-1329 ders döneminde formalar halinde basılmaya başlanan eserin baskısı 5 Mayıs 1329 [18 Mayıs 1913] tarihinde tamamlanmıştır.) Mehmed Âkif'in Halkalı Ziraat Lisesi'nde öğretmenlik vazifesinde bulunuyor olması (17 Ekim 1906 tarihinde Kitâbet-i Resmîye muallimi olarak tayin olunan Mehmet Âkif I. Dünya Savaşı'na kadar burada görev yapmıştır.) kitabın Mehmed Âkif'in tercüme eserlerinden biri olduğu konusunda şüpheye mahal bırakmamaktadır.

Zeytin Ağacı çevirisinde eserin tercüme ve naşirinin Mehmed Âkif olduğu Ali Birinci ve Yusuf Turan Günaydın tarafından şöyle değerlendirilmektedir: Mehmet Âkif ve Mikâil Çilingiryan kitabın yazarı

* Dr., Yeniçağ Tarihi Ana Bilim Dalı, ORCID ID: 0000-0003-4865-3281.
senemkaragoz@gmail.com

değil farklı makaleleri derleyerek çeviren kişilerdir. Muharrir ve musavviri olarak görülen Mehmed Ekrem [Üzümeri] ise kitap içerisinde yer alan resimleri çizmiştir. *Zeytin Ağacı*, Mehmed Âkif'in gün yüzüne yeni çıkan, daha önceki Mehmed Âkif kataloglarında yer almayan bir eserdir. Buradan hareketle kanaatimizce şair, edebiyatçı ve veteriner olarak tanınan Mehmed Âkif'in böyle bir eser oluşturmasında İstanbul-Halkalı Ziraat Mektebi'nde öğretmen olarak görev yapıyor olması etkili olmuştur. O dönem mektebin öğrencisi olduğu düşünülen Mikâil Çilingiryan hakkında bir bilgiye ulaşılamamış ise de Mehmed Âkif'in İtalyanca bilmemesinden dolayı İtalyanca makalelerin bu kişi tarafından tercüme edildiği düşünülmektedir.

Ülkede böyle bir çalışmanın noksanlığını fark eden Mehmed Âkif derleme ve tercüme ile de olsa bu anlamda bir yol açmak istemiştir. Bu amacını kitabın girişindeki önsözünde açıkça şu sözlerle ifade etmektedir: Evet, pek fakir olan kütübhâne-i zirâatimize bu eser-i nâçizânemizi ihdâ etmekten mütevellid memnûniyyet ve mesrûriyyet-i mahsûsamızı ketmedemeyiz. Çünkü bu emel-i mukaddes uğrunda atılan her bir adım hattâ bizim gibi âciz ve pek ibtidaî bir hâlde bile olsa yine o âciz ve mübtedî kademlerde bir eser-i terakkî, bir hüsn-i niyet şu'lesi nümâyân olur ve belki bugünün şu sönük şu'leleri yarının şa'sa'dar nurlarını hazırlar. İşte bu ümniyye-i kaviyye ile fikir ve kalplerimiz meşhûn, *Zeytin Ağacı* nâm eserin tercüme ve tab'ına ibtidâr eyledik. Çarşamba- 17 Teşrin-i Evvel 1328 / 30 Ekim 1912.

Kitap haiz olduğu konular ve sıralaması itibarıyla oldukça istifade edilebilecek bir içeriğe sahiptir. Zeytin üretimi ile ilgilenen ziraat mühendislerinin eğitiminde başlangıç olarak gerekli konuları ön plana çıkarırken zeytin üreticisinin de anlayabileceği bir üslûba sahiptir. Tabi bu noktada döneminde kullanılan kelimelerin Arapça ve Farsça olması kaçınılmaz olsa da kısa ve yalın cümleler ile anlatım ve bunların da resimlerle desteklenmesi çalışmayı zengin ve kullanışlı kılmıştır.

Kitap için daha çok akademik çalışmalar tercüme edilmiş, bu noktada derleme işine de gidilmiştir. L. Degrully'e ait olan kitaba da ismini veren L'oliver E. Guillaud'a ait olan aynı isimli L'olivier, Z. Chaapelle'ye ait La vie agricole et rurale Fransızca iken İtalyanca, Dispense di Entomologia Agoria ve Emrâz-ı Umûmiyye-i Nebâtât adlı Halkalı Ziraat Lisesi öğrencilerinden birine ait Türkçe makale ile Osmanlı Ziraat ve Ticaret Gazetesi yayınlarından istifade edilmiştir. Yalnızca Son bölüm olan "Zeytin Zirâatinin Islâhı"nın ise makale sahibi Z. Chappelle'den direk tercüme yolu ile aktarıldığı bilgisi yer almaktadır. Tercüme yapılırken

Karagöz, S. (2020). Zeytin Ağacı, Yazar Mehmed Âkif Mikâil Çilingiryan, (Çeviriyazı Selma Günaydın, Yusuf Turan Günaydın. (İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları, 2020), 111+187 Sayfa, Isbn: 9786057664525. ANKARAD, 1(1), 289-292.

Latince terimlere de yer verilirken bu terimlerin yanına Türkçe karşılıkları da eklenmiştir.

Zeytine dair birçok şeyin aktarılmaya çalışılması bu anlamda zeytin türlerinden hasada üretimden hastalıklara kadar birçok etkenin ayrıntılı olarak verilmesi, resimlerle anlatımların zenginleştirilmesi ve hatta bütün bunlar aktarılırken coğrafya, iklim, toprak yapısı gibi etmenlerin üzerinde durulması çalışmanın akademik değerini ortaya koymasının yanı sıra ayrıntılı, kapsamlı bir eser olduğunu göstermektedir. Lâkin Osmanlı ve Anadolu'daki zeytinciliğin ve zeytinliklerin durumunun yer almaması çalışmayı bu yönde Osmanlı ve Anadolu zeytinciliğini değil de zeytini genel anlamda tanıtmaya giriş niteliğinde bir eser haline getirmektedir.

İlk bölümde zeytin tarihi kadim dönemlerden itibaren anlatılmaya başlanarak Antik Mısır ve Yunanistan'da tanındığından, bilhassa zeytin ağacının Fussenler tarafından Yunanistan esaretinden kurtulmak amacı ile gittikleri Marsilya'da karşılaştıkları yabancı zeytin ağaçlarını memleketleri Aydın'dan getirdikleri zeytin ağaçları ile ıslah ettiklerinden bahsedilmektedir.

Zeytin çeşitlerinden bahsederken ilk olarak Fransa türlerinden bahsedilir ki bunda istifade edilen makalenin Fransız yazara ait olması etkilidir. Sonrasında İspanya, İtalya, Cezayir ve Tunus'ta bulunan türlere yer verilmiştir. Türkiye'deki türlerden bahsedilmemiş olmasında istifade edilen makalelerde böyle bir araştırmanın yer almaması, kaynakların daha çok Fransız ve İtalyanlara ait olması baskın iken Cezayir ile Tunus'un bu çalışmalarda yer almasının ise bahsi geçen ülkelerin Fransız hegemonyası altında olması ile ilgilidir.

İkinci bölüm sekiz alt kısımdan oluşmaktadır. Bu bölüm daha ziyade zeytin ağacının yetiştirilmesi ve üretimi için lazım gelen hususlara ayrılmıştır ki toprak yapısı, zeytin ağacının çoğaltılması, ehliştirilmesi, budanması, sulanması, hasadı gibi zirai işlemler öz ve açık bir şekilde yine resimlerle anlatılmıştır.

Üçüncü bölüm iki başlık altında zeytin ağacı hastalıklarına ayrılmıştır. Hastalıklar alt başlıklar halinde ayrıntılı ve fotoğraflarla anlatılırken tedavi yöntemleri de her hastalık altında açıklanmıştır.

İstifade edilen kaynaklar sınırlı sayıda da olsa üç farklı dilden çalışmalara yer verilmesi ve zeytin ağacı tanıtılırken öncelikle zeytinin tarihinden başlanıp belli bir akış içerisinde çiçeğinden çekirdeğine kadar resimlerle desteklenerek tanıtılması, eldeki verilere yani istifade edilen kaynaklara dayanarak Dünya üzerindeki yerinin gösterilmesi ve sonrasında zeytin yetiştiriciliği, hasadı ve bakımı üzerine eğitici bir akış izlemesi eser

Karagöz, S. (2020). Zeytin Ağacı, Yazar Mehmed Âkif Mikâil Çilingiryan, (Çeviriyazı Selma Günaydın, Yusuf Turan Günaydın. (İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları, 2020), 111+187 Sayfa, Isbn: 9786057664525. ANKARAD, 1(1), 289-292.

oluşturulurken yalnızca makale çevirisi ile alelade bir yol değil sistemli ve kullanışlı bir eser meydana getirmenin sorumluluğunu taşıdığını göstermektedir. Ziraat Mektebi'nde öğrencilere ders verme ve bu türde bir eser olmamasının eksikliğinden hareketle zeytin adına önemli bir giriş niteliği taşıyan bu kitap aynı zamanda Mehmed Âkif'in bir ziraat mühendisi ya da zeytin mütehassısı olmadığı göz önüne alınırsa onun bu amme hizmetini gönüllülük esasına dayanarak ortaya koyduğunu işaret etmektedir. Kitaptaki en önemli eksiklik başta da belirtildiği üzere Osmanlı Devleti'nde ve Anadolu topraklarındaki zeytin ve üretimi ile ilgili unsurların yer almamasıdır. Bu eksiklik eseri oluştururken kullanılan çalışmalardan kaynaklansa da ülkede böyle bir eksikliğin olduğu Mehmed Âkif tarafından daha konuya giriş yapılırken ifade edilmektedir.

Eserde Mehmed Akif ve Mikâil Çilingiryan'ın bir şeyi kanıtlama ya da eleştirme ihtiyacı olmadığı açıktır. Bu anlamda kitap meydana getirilirken o dönemde Halkalı Zirâat Mektebi'nin etkisi ve desteği göz önünde bulundurulmalıdır. Toprağa dayalı üretim ve bu üretimin kollarından biri olan zeytine olan ilgi ve dönüş aşamasında bundan bir asır önce böyle bir çaba içine girilmesi, zeytini etraflıca tanıma ve tanıtmaya ihtiyacının hissedilmesi ve bu anlamda Mehmed Âkif gibi toplumda yer edinmiş bir şahsın öncü olması bu kitabı günümüzde daha da değerli kılmaktadır.